

аргументовано висловлювати власний погляд, ураховуючи думки співрозмовника і відповідно будувати власну поведінку. Саме таку особистість покликана розвивати школа на сучасному етапі аспекті технології критичного мислення.

Список використаних джерел

1. Програма «Нова українська школа» у поступі до цінностей: Київ, 2018. – 40 с.
2. <https://osvitoria.media/experience/4-metody-rozvytku-krytychnogo-myslennya-u-pochatkovij-shkoli/>
3. <https://naurok.com.ua/post/top-12-priyomiv-rozvitku-kritichnogo-mislennya-adaptovanih-dlya-vikoristannya-u-shkoli>
4. Вукіна Н. В. Критичне мислення : як цього навчати / Н. В. Вукіна, Н. П. Дементієвська.– Х: “Основа”, 2007. – 108 с.
5. Лаврів Н. Методи розвитку критичного мислення в молодших школярів / Н.Лаврів // Початкова школа. – 2019. – №12. – С.32-34.

УДК 373.3.011.3:001.895 В.О. Сухомлинський (043.2)

Маньо І.Р., студентка III-Г курсу;
керівник: Глагола О.М.,
викладач педагогіки, викладач методист

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО СУЧАСНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Педагогічна теорія – своєрідна стратегія педагогічної діяльності: вона «відстежує» зміни в культурі, соціальних потребах суспільства і пропонує нові рішення виховних проблем, нові підходи до організації життя і діяльності вихованців, їх ставлення до світу і до самих себе. Чим складніші відбуваються навколо нас зміни, тим більш

глибоким має бути переосмислення колишніх теоретичних уявлень. Звичні основи «розпадаються» в сучасному світі, поступаються місцем новим теоретичним концепціям, що визначає нові підходи до виховання.

Основою сучасного виховного процесу є людина, як найвища цінність. Провідною тенденцією виховання стає формування системи ціннісного ставлення особистості до соціального і природного довкілля та самої себе. Набирає сили тенденція гармонійного поєднання інтересів учасників виховного процесу, вихованця, котрий прагне до вільного саморозвитку і збереження своєї індивідуальності; суспільства, зусилля, якого спрямовуються на всебічний розвиток особистості; держави, зацікавленої у тому, щоб діти зростали громадянами-патріотами, здатними забезпечити країні гідне місце у цивілізованому світі.

Сучасному вихованню має бути повною мірою властива випереджувальна роль у демократичному процесі державотворення, воно має стати засобом розвитку духовної культури, зупинення соціальної деградації, стимулом пробудження високих моральних якостей – совісті, патріотизму, людяності, почуття громадянської і власної гідності, творчої ініціативи тощо; засобом самоорганізації, особистісної відповідальності дітей та молоді; запорукою громадянського миру і злагоди в суспільстві.

В програмі «Нова українська школа» у поступі до цінностей» [3, с.13] висвітленні наукові підходи до сучасного виховання, зокрема особистісно орієнтований методологічний підхід, аксіологічний, середовищний та компетентнісний підходи.

Особистісно орієнтований методологічний підхід спирається на синтез встановлених психологічною та педагогічною наукою закономірності функціонування та розвитку особистості дитини у закладах загальної

середньої освіти та розкриває особливості формування моральної самосвідомості дітей цього віку, особистісні трансформації, пов'язані з визначенням і вибором моральних цінностей [2, с.32].

Особистісно орієнтований підхід забезпечує право особистості на вільний вибір тих чи інших духовно-моральних цінностей, вироблення власної ціннісної позиції, та можливість у достойній для неї практичного втілення, долаючи дисгармонію у різноманітних життєвих ситуаціях та стверджуючись у моральному досвіді, поведінці, спілкуванні, діяльності.

Особистісно орієнтований підхід дозволяє зосередити увагу педагога на особистості дитини, на її власному моральному досвіді, внутрішньому світі, що сприяє розкриттю творчого потенціалу вихованців, їхніх кращих моральних якостей, утверджує свободу морального вибору, а також протистоїть усередненню чи нівелюванню особистості.

Особистісно орієнтований підхід не обмежується лише виховними впливами на дитину, а будується на міжособистісній комунікації (діалогові) вихователя і вихованця і передбачає відповідність моральних завдань, які стоять перед дитиною, її віковим особливостям, моральному і життєвому досвіду, у з'ясуванні для себе сенсу життя і найважливіших цінностей. У вітчизняній педагогіці цей підхід знайшов втілення в роботах представників практично всіх історичних епох.

Аксіологічний підхід. У взаємозв'язку з гуманістичним та особистісно орієнтованим методологічними підходами відіграє важливу роль у практичному і теоретичному осягненні особистістю моральних цінностей та усвідомленню їх можливостей у задоволенні моральних і духовних потреб. Згідно аксіологічного підходу моральні цінності не можуть

існувати поза людиною і без людини, а виступають результатом її життєдіяльності, духовно-моральним надбанням. Рефлексія(звернення уваги суб'єкта на утримання і функції власної свідомості) є неодмінною умовою усвідомлення власного вибору моральних цінностей та права іншого на такий вибір. Моральні цінності не можуть нав'язуватись особистості, оскільки вони є індивідуальними, такими якими їх бачить і розуміє сама особистість, як інтерпретує, виходячи з власного життєвого і морального досвіду, таким чином визначає життєві пріоритети.

Аксіологічний підхід дозволяє розглядати освіту як соціально-педагогічний феномен, що знаходить своє відображення в основних його ідеях: універсальність і фундаментальність гуманістичних цінностей, єдність цілей і засобів, пріоритет ідеї свободи. Виховання дітей у навчальних закладах не може здійснюватися спонтанно, а потребує врахування викликів часу та потреб самої особистості у цьому контексті [1, с.163].

Середовищний підхід розкривається у контексті виховного потенціалу освітнього середовища, в особливостях психологічного мікроклімату, полікультурному змісті шкільного виховання як співбуття і співдіяльності, міжособистісної взаємодії учнів і педагогів різних національностей і етносів, вивчення культури різних народів, толерантного ставлення до її носіїв та ґрунтується на комплексі науково-філософських уявлень про те, чим є особистість і середовище та як вони пов'язані між собою. Сучасна педагогіка пропонує середовищний підхід як теорію і технологію безпосереднього управління (через середовище) процесами виховання і розвитку особистості учня. Цей підхід ураховує, що в результаті взаємодії середовища й особистості постає спосіб її життя, основні риси якого обумовлюються умовами середовища. Він

тлумачить середовище, як засіб виховання і як технологію опосередкованого управління (через середовище) процесом формування і розвитку особистості молодшого школяра [2, с.26].

Компетентнісний підхід забезпечує використання набутих особистістю духовно-моральних цінностей у відповідній практико-орієнтованій поведінці (у системі вчинків), гуманістичному спілкуванні, душевно-продуктивних та емоційних контактах.

Компетентнісний підхід сприяє поєднанню та інтегруванню теорії і практики в осягненні дітьми моральних і життєвих цінностей, здатність застосовувати отримані знання у різних життєвих ситуаціях, використанню сучасних педагогічних технологій. Учитель, який обирає компетентнісний підхід, більше не є звичайним «передавачем» знань, він перетворюється на організатора освітньої діяльності з безліччю можливостей. Неабияк змінюється і роль учня: пасивне сприйняття й відтворення знань трансформується в дослідницьку та самоосвітню діяльність. Дитина починає розуміти, що запорукою успішності є сумлінність, прагнення до саморозвитку і позитивна мотивація [3, с.14].

В сучасній педагогічній літературі розглядаються ще такі наукові підходи до виховання:

Соціалізуючий підхід представляє виховання, як багатовимірну й відкриту соціальну систему, де на особистість вихованця варіативно впливають різні соціальні джерела. Найважливішою характеристикою виховання є його «соціальна ефективність», тобто забезпечення соціалізації дитини і його особистісного самовизначення. Соціалізуючий підхід до виховання приділяє спеціальну увагу організації виховних функцій основних інститутів соціалізації – сім'ї, школі, спільноті однолітків. Виховання розуміється, як процес включення

людини в систему відносин з інститутами соціалізації, набуття власного життєвого досвіду [6, с.182].

Формуючий підхід. В основі цього підходу лежить яскрава індивідуальність дитини, яка гармонійно розвивається під впливом слова, прикладу, справи. «Формування» розуміється як найширша характеристика всіх перетворень особистості дитини під впливом вихователя. Формуючий вплив має «розбудити» духовні ресурси дітей, організувати їх, оформити і забезпечити стійкі механізми регуляції поведінки і діяльності вихованців. Технологічно виховання на основі формуючого підходу організовується в такій поведінковій моделі: 2 показати зразок» – «пояснити» – «виправити». Вихователь пред'являє дитині зразок поведінки, домагається, щоб він усвідомив цю норму, оцінив її, висловив щодо неї своє ставлення і зробив висновки у власній поведінці. Ця технологія виховання дозволяє керувати поведінкою дитини: заохочувати соціально позитивні дії і обмежувати соціально негативні. Саме тому в поведінковій моделі виховання так важливі оцінки в балах, змагання [4, с.182].

Психотерапевтичний підхід. Виховання в сучасній педагогіці все частіше розглядається, як надання допомоги дітям, що потрапили в проблемну ситуацію, як націлювання їх на духовне оздоровлення. Для цього використовуються різні види мистецтва і засоби художньої діяльності, які забезпечують виховний вплив на дітей і допомагають їм перебудувати емоційні переживання, знімають фізичне і психічне напруження, позбавляють від страхів і сором'язливості.

На допомогу педагогам прийшли: арттерапія і її різновиди – музикотерапія, танцювальна терапія; психодрама (соціодрама) – спеціально організовані групові

форми вирішення життєвих проблем, тренінги особистісного зростання, спілкування та інші.

Культурологічний підхід. В основі якого лежить відмова від виховання, як спеціально організованого педагогічного процесу. Адже коли дитина, осмислює світ культури, картину світу, тоді вона адаптується до дій і поведінки оточуючих і «досвідченим шляхом», «мимохідь» освоює культурні норми і цінності. Головне – взаємодія, особистісні взаємини, спілкування дорослих і дітей, а виховання - це «побічний ефект» всіх самостійних пошуків дитини.

За дитиною утверджується право самій визначати не тільки «ким бути», «яким бути», але і «як жити», тобто право самостійно будувати свій образ життя, вибирати сферу інтелектуальних, фізичних, художніх інтересів, самостійно вирішувати свої проблеми [3, с.12].

Герменевтичний підхід. З позицій цього підходу, виховання – це звернення до психічного досвіду суб'єкта, до його «життєвого світу», який проявляється, як переживання. Такий феномен, як психічне переживання, освоюється тільки в рефлексії. Іншими словами, людина розуміє в інших тільки те, що сама пережила і розуміє в самій собі. Виховна робота будується, як робота з переживаннями дітей, їх спогадами, очікуваннями, фантазіями. Важливими атрибутами виховного процесу стають дитячі вірші, пісні, есе, автобіографічні записки, щоденники, листи. Ці продукти дитячої творчості повинні бути прийняті вихователем: не проаналізовані і оцінені, а визнані, як особистісну цінність людини, якій дозволено бути собою.

Антропологічний підхід. Це знання про дитину, як цілісну істоту, повноцінного представника виду *Homo sapiens*, повноправного учасника виховного процесу. Виховання з позиції педагогічної антропології

розглядається, як природний процес, що відповідає природі людини, як розвиток індивідуальних здібностей, задатків, які властиві їй від народження. В основі цього розвитку лежить найважливіша духовна потреба людини – потреба у вихованні. Тому дитина завжди сенситивна до виховної взаємодії з дорослим.

Короткий огляд нових поглядів на виховання особистості дитини дає можливість зробити висновок: всі численні підходи по суті декларують гуманістичні цілі і реалізують особистісно орієнтовану парадигму освіти, а тому різними шляхами призводять до єдиних загальнолюдських цінностей. Відповідно сучасний вихователь повинен приймати зміни в ідеології дитинства, знати нові моделі підходів до виховання та практичні стратегії їх реалізації, розуміти реальні проблеми життя вихованців, вміти будувати відносини з дитиною, як істотою, що живе природнім, душевним та духовним життям.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Виховання особистості: У 2 кн. – Кн. І: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади: наук. видання / І. Д. Бех. – К.: Либідь, 2003. – 280 с.
2. Бех І. Д. Володарювання над собою. Акценти виховної гуманістичної парадигми / І. Д. Бех // Методист. – 2016. – № 5 (53). – С. 26–33.
3. Бех І. Д. Інноваційна виховна технологія : сутнісні положення і шляхи реалізації / І.Д. Бех // Педагогіка і психологія. – 2014. – № 1. – С.12–17.
4. Дем'янюк Т. Д. Організація виховного процесу в сучасному загальноосвітньому навчальному закладі: науково-методичний посібник / Т. Д. Дем'янюк. – Суми: Видавництво «Антей», 2006. – 384 с.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>